

НАУКЕ БЕЗБЕДНОСТИ

ВРСТЕ И ОБЛИЦИ

НАУКЕ БЕЗБЕДНОСТИ
ВРСТЕ И ОБЛИЦИ

Издавач

Универзитет у Београду – Факултет безбедности

За издавача

Владимир Н. Цветковић

Едиција

Студије безбедности

Уредник едиције

Проф. др Владимир Н. Цветковић

Рецензенти

Проф. др Радомир Милашиновић

Проф. др Синиша Атлагић

Др Срђан Т. Корад

Лектура и коректура

Јелена Личина

Тифраж

300

Штампа

Чиосја
ШТАМПА

ISBN 978-86-80144-38-2

https://doi.org/10.18485/fb_nauke_vio.2020

НАУКЕ БЕЗБЕДНОСТИ

ВРСТЕ И ОБЛИЦИ

Приредио:
Владимир Н. Цветковић

Београд, 2020.

Ова монографија представља резултат рада у оквиру Плана научно-истраживачке делатности Факултета безбедности за 2020. годину, који се реализује уз подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Владе Републике Србије.

Садржај

Предговор	7
-----------------	---

РЕФЕРЕНТНЕ ТАЧКЕ (КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА)

Уводна разматрања

Владимир Н. Цветковић: Науке безбедности – генеза и смисао	13
---	----

Аржава

Зоран Драгишић: Национална безбедност – алтернативе и перспективе	39
--	----

Питер Гил и Марк Филијан: Шта су студије обавештајног рада?	57
--	----

Међународни поредак

Владимир Ајзенхамер: Стратешке студије – од војних наука до студија безбедности.	77
--	----

Изабела Дајвестејн и Џејмс И. Ворал: Глобалне стратешке студије – манифест	103
---	-----

Животна средина

Дејана Јовановић Поповић: Еколошка безбедност – највећи изазов данашњице.	117
---	-----

Симон Далби: Промена климе – нове димензије еколошке безбедности	143
---	-----

Прифреда

Горан Мандић: Корпоративна безбедност – пословна функција правног лица 167

Марко Чабрић: О корпоративној безбедности – професија и њени изазови 183

**ИЗУЧАВАЊА
(ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈА)**

Михајло Копања: Упоредни приказ мастер програма из области наука безбедности 191

Предговор

Савремено високошколско образовање садржи никада разноврсније програме на свим нивоима студирања. У томе предњаче тзв. мастер студије чија је бројност и разноликост, посебно на европским и америчким универзитетима, већа у односу на све програме основних и докторских студија заједно. До тога (ни)је дошло преко ноћи! Почело је са европским угледањем на „систем”, прецизније – *модел универзитетског образовања* који се током прве половине 20. века етаблирао у САД: основне (*bachelor*) студије у трајању од три године, на које се надограђују мастер студије од две године, и за оне најбоље или најамбициозније – још три године докторских студија. Такав приступ високом образовању, прагматичан у форми и конјунктурал у садржају, прилично се разликовао од онога што се у Европи практиковало још од времена настанка модерних универзитета у 18. веку. Подсетимо се само „формалне” стране тог студирања: основне студије у трајању од четири до пет година и постдипломске или магистарске студије у трајању од две до три године. Ко је досегао до звања „магистра наука” могао је да пријави докторат (без додатног студирања и полагања испита) који се „спремао” у (не)ограниченом времену од пет до десет година, а понекад и дуже с обзиром да је докторат често имао значење „животног дела”. Понегде се за улазак у академски свет тражио још један сличан „хабилитациони рад”, одговарајуће стажирање у настави итд. Докторска дисертација је била нека врста „мајсторског писма”, неопходна потврда – премда не и сигуран услов за улазак у универзитетски, тј. научни еснаф.

Дугачке и неизвесне процедуре научног напредовања с једне и стабилирање нових засебних дисциплина с друге стране, који су одликовали високо образовање у Европи током тзв. зреле модерности (19–20. век), учинили су да универзитети функционишу истовремено као бастиони „традиције” и као промотери „револуције”. До радикалних промена у том балансу дошло је првенствено захваљујући спољним утицајима. САД су за последњих седамдесетак година де-

лом биле узор, а делом и менаџер већине друштвених и политичких промена у Европи, укључујући ту и оне у сфери високог образовања. Ако имамо у виду развој Западне Европе после II светског рата, тј. постепено стварање Европске уније (1951–1993) и њену политичко-безбедносну (не)самосталност у „хладном рату” између идеолошких система САД и СССР (1946–1989), као и потоњи „тријумф” англо-саксонског (нео)либерализма у том сукобу (глобална доминација „Запада” током наредне три деценије), онда не би требало да чуди што је реформа овдашњих универзитета извршена управо према америчком моделу. Током 90-их година прошлог века, амерички универзитетски систем и приступ знању, као језгроритни израз (пост)модерног доба, добили су и своје европско име – обавезујућу форму(лу) са нејасним значењем: „Болоњски процес”. Престиж и углед старог европског образовања, подржани и преобликовани америчким интересима и потребама, учинили су да веома брзо практично све државе света прихвате „белоњу” као неку врсту „универзалног модела” за највиши ниво образовања.

Постоји више демографских, друштвених, економских, политичких и других разлога зашто је то тако: драматични пораст светске популације и пратећи раст броја људи са завршеним средњошколским образовањем; комерцијални захтеви савременог тржишта и превредновани, ако не и поништени свет „универзалих вредности” унутар дигиталног доба; глобализација као привредни поредак и као идеолошки пројекат, итд. О свему томе овде неће бити речи. Наша намера је далеко скромнија, премда не и мање захтевна: желимо да упознамо читаоце са могућностима и перспективама постдипломског изучавања једне сасвим нове и особене врсте знања која се назива – *науке безбедности*. Та најновија „фиока” у радном столу „друштвених наука”, институционализовала се, тј. постала је део академског образовања отприлике у исто време када и фамозна „белоња”. Отуда и међународна универзитетска „препознатљивост” значаја и смисла наука безбедности с једне, као и појмовне конфузије и практичке контролерзе у њеном предметном и тематском структурисању, односно дисциплинарном обликовању с друге стране. Вероватно ће проћи још извесно време док науке безбедности не стекну „подразумевајући” универзитетски статус који данас имају социологија, психологија, политичке науке и друге „до јуче” (20. век) фактички непостојеће академске дисциплине и научне области хуманистичког образовања. У ком правцу и на који начин ће се (можда) одвијати такав (претпостављени) развој наука безбедности – о томе више на страницама које следе.

Стицање академског легитимитета наука безбедности почело је са превладавањем улоге дискурзивног привеска унутар војних и полицијских обука за заштиту. Сада је већ постало опште место да „бити безбедњак” значи бити широко и темељно образован зналац, а не добро утрениран војник или полицијац. Виши, тј. универзитетски ниво бављења безбедношћу подразумева усвајање знања из широког спектра етаблираних друштвених наука које се употребују и редизајнирају усмеравањем ка тематским подручјима из области наука безбедности – од одбране државе и безбедности појединца до заштите природе.

Смисао и домети, врсте и облици, тематске области и основни проблеми наука безбедности – то је главни фокус ове књиге на мењене студентима постдипломских студија наука безбедности као и широј академској публици. У том смислу конципирали смо садржај који уз увођење у проблем (генеза и смисао наука безбедности – В. Н. Цветковић) омогућава читаоцима увид у садржај четири кључна проблемска или тематска поља наука безбедности: *национална безбедност* (З. Драгишић), *стратешка безбедност* (В. Ајзенхамер), *еколошка безбедност* (Д. Јовановић Поповић) и *корпоративна безбедност* (Г. Мандић). Читаоци имају прилику да се упознају и са изабраним текстовима страних аутора који узорно показују ширину и дубину академског истраживања унутар датих области. Поред овог „концептуалног дела”, представљен је и институционални аспект развоја наука безбедности у виду програмских садржаја постдипломских (мастер) студија на престижним универзитетима у свету (приредио: М. Копања). Пажљивији читалац ће приметити да оно што је заједничко свим таквим наставним програмима, баш као и текстовима у овој књизи и текућој периодици, јесте чињеница да се науке безбедности темеље на једном заједничком основу – појмовно обликованом знању о политичким процесима и институцијама, основном узроку и последици дословно свих безбедносних проблема и/или „појава”.

Београд, 13. мај 2020.